

EESTI NSV NOORTE LOODUSESÕPRADE KESKMAJA

VAATLEME LOODUST

197_ aasta

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM
TALLINN 1970

VAATLEJA MEELESPEA

1. Vaatlused on väärtuslikumad, kui neid teostatakse paljude aastate jooksul ühes kindlas kohas. Selleks valime vaadeldava objekti (taimed, puud jne.) koolimaja lähemas ümbruses temale iseloomulikul kasvukohal, kuna ümbritsev keskkond mõjustab väga tugevasti taime arenemist ja võib põhjustada erandlikke, mitte tüüpilisi arenguvorme. Neid jälgida aga ei ole antud juhul meie ülesandeks.
2. Alalised vaatluskohad tähistame. Neid nimetatakse fenoobjektideks.
3. Vaatluspunktis peaks kasvama lähestikku vähemalt kolm ühte liiki puud, hulgaliselt näiteks sinililli või teisi rohttaimi.
4. Vaatleme ainult neid nähtusi ja objekte, mida hästi tunneme. Palju vigu on esinenud pärna ja kanarbiku öitsemise märkimisel. Jälgime neid hoolikamalt!
5. Vaatleme ainult terveid taimi.
6. Vaatlused on pidevad. Nähtust, mida ise ei näe, vihikusse ei märgi.
7. Kiire fenooloogilise arengu perioodidel (kevad, sügis) külastame vaatluskohta iga päev või vähemalt ülepäeviti.
8. Vihiku vastavas lahtis või kaartidel anname lühikese vaatluskoha kirjelduse (niiskel või kuival niidul, sega-, leht- või okasmetsas jne.).
9. Märkmmed teeme vaatlustabelisse vaatluskohal. Kuud märgime araabia numbriga või kirjutame sõnadega.
10. Iga vaatleja ülesandeks on kaitsta kodumaa loodust!

MILLEKS TEEME FENOLOOGILISI VAATLUSI

Loodust jälgima ja vaatlema õpetab teadus, mida nimetatakse kreeka keelest pärineva nimega fenoloogia — s. o. teadus looduse aastaajalisest arengust. Fenoloogia ülesandeks on jälgida igal aastal korduvaid nähtusi looduses. Fenoloogilisi loodusvaatlusi tehes õpime paremini tundma oma kodukoha taimi ja loomi ning mõistame, millises seoses on looduse arengu nähtused omavahel. Looduse arengu jälgimine aitab meil kindlaks teha, milliseid töid kunagi teha, et nad igati õnnestuksid. Juba paljude põlvete eest õppisid me esivanemad tähele panema näiteks lehtede arengut või õitseaegu, et öelda, mida tuleb külvata või millal saaki lõigata. Paljudes meie vabariigi punktides korruga tehtavad vaatlused lubavad hõlpsasti ennustada, mida meile kasulikku või ebasoodsat on looduse arengus oodata lähemal ajal. Enamik nähtusi jutustavad palju huvitavat koguni niisugustest looduse objektidest, millega nad näiliselt seoses polegi.

Jälgides lume sulamist, jääminekut, teede lagunemist, saame hiljem kasutada neid andmeid näiteks teeparandustöödel, uute teede rajamisel. Fenoloogilised vaatlused kalapüügi- ja jahilindude kohta aitavad täpsustada kohalikke kalapüügi- ja jahieeskirju. Mis aga kõige tähtsam — kogudes tähelepanekuid elusa looduse iga-aastase arengu kohta, õpime paremini mõistma ja armastama loodust. Esimene kiindumine iga-aastasessse eluslooduse vaatlemisse kasvatab Sinus teadusliku looduseuurimise aluseid. õpetab Sind loodust targalt kasutama. *lõuna eemustas*

FENOLOOGILISTE VAATLUSTE KORRALDAMISEST

Vaatlusmaterjal on täpsem ja paremini võrreldav, kui vaatlejate võrk üle vabariigi on ühtlaselt jaotunud. Siinkohal on kooliõpilastel tähtis koht üldises vaatlusvõrgus. Ka on vajalik, et vaatluskohad püsiksid aastakümneid. Koolis on seda hea läbi viia siis, kui vaadeldavad objektid asuvad koolimaja läheduses ja need on tähistatud. Sel juhul säilivad vaatluspunktid ka vaatlejate vahetumisel.

Vihikus on väljalõigatavatel lehtedel selgitav materjal ja tabelid ning joonised mõnede liikide paremaks ära tundmiseks. Need võib üksikutele vaatlejatele välja jagada.

Enne vaatluste juurde asumist on soovitatav lugeda põhjalikult läbi «Vaatleja meelepea» ja kogu vihikus olev isamaterjal. See elik aitab vältida seni tehtud vigu ja õpetab looduse arengu üksikuid etappe õigesti mõistma.

Vihik on mõeldav täita loodusesõprade ringi õpilastega või on vaatlused jaotatud klasside kaupa vastavalt sellele, mida parajasti õpitakse. On olnud ka entusiaste, kes selle mitmekesise vaatlusvihiku on üksinda täitnud. Põhiliselt see jääb kooli lahendada, kuidas keegi oma vaatlusvõrgu organiseerib. Eesti NSV Noorte Loodusesõprade Keskmaja aga ootab korralikult täidetud vihikut iga aasta 1. detsembriks. Juuresolevad postkaardid saata kohe pärast nähtuse kirja panemist. Kaartide kiire tagastamisega saame korruga kogu vabariigist eriti huvitavaid andmeid. Meie aadress on:

Tallinn 1, Veetorni 3.

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU ARHIIVKOGU

TAIMEDE ÖITSEMISE ALGUS

Taim	Kuupäev	Vaatluskoht
Paiseleht		
Sinilill		
Võsaülane		
Varsakabi		
Maikelluke		
Pääsusilm		
Kullerkupp		
Metsmaasikas		
Võilill		
Härjasilm		
Punane ristik		
Valge mesikas		
Rukkilill		
Põdrakanep		
Kanarbik		

MUUTUSED ELUTA LOODUSES

Esimesed lumevabad laigud maapinnal _____

Viimased lumelaigud varjatud paikades _____

Põllud on lumest vabad _____

Viimane kandev jää (taliteede lõpp veekogudel) _____

Jääminek jõgedel _____

Veekogude vabanemine jääst _____

Esimene äike _____

Suurvee maksimaalne seis _____

Viimane kevadine öökülm _____

✓ Esimene sügisene öökülm _____

✓ Esimene maapinna külmumine _____

✓ Esimene lumesadu _____

✓ Esimene jää tiikidel, ojadel jm. _____

✓ Maapinna jääv külmumine _____

✓ Püsiva lumekatte algus _____

✓ Kandva jää algus veekogudel _____

MITMESUGUSED TÄHELEPANEKUD

Liik	Millal?	Kus?	Vaatluskoha kirjeldus
Esimene liblikas			
Mesilaste esimene väljalend			
Metsakuklase aktiivse elutegevuse algus			
Rohukonna esimene krooksumine			
Esimene sisalik			
Sääskede esimene piste			
Esimesed värsked mutimullahunnikud			
Vihmaussid on tekitanud maapinnale mullamügarikke			
Hariliku maipõrnika lendluse algus			
Härmaalõngade ilmumine			

PUUD JA PÕOSAD

Vaatlused	Pungade pakatumine		Mahlalooks	Lehed hiire-kõrvil»	Noored lehed	Täiskasvanud lehed	Oitsemine (tolmlemine)			Villjade varisemise algus	Lehtede värvumise algus	Lehtede varisemine			Kasvukohta kirjeldus				
	1	2	3	4	5	6	Algus	Täis- õitseng	Lõpp	10	11	Algus	12	Massi- line		13	14	15	
Liigid																			
Arukask																			
Vaher																			
Toomingas			●																
Sarapuu			●																
Harilik lepp			●																
Haab			●																
Sirel			●																
Õunapuu			●																
Karusmari			●																
Punane sõstar			●																
Must sõstar			●																
Pärn			●																
Tamm			●																

RÄNDLINDUDE SAABUMINE

Linnuliik	Kuu- päev	Lindude hulk	Vaatluskoht ja lindude tegevus
Künnivares			
Kuldnokk			
Põldlõoke			
Luik			
Kiivitaja			
Metsvint			
Linavästri			
Sookurg			
Valge-toonekurg			
Kägu			
Suitsupääsuke			
Räästapääsuke			
Ööbik			
Peoleo (vihmakass)			
Rukkirääk			
Väike-lehelind (silk-solk)			

MILLAL TEHTI MINGIT TÖÖD?

Maaharimise algus aedades (millised tööd?) _____

Maaharimise algus põldudel (millised tööd?) _____

Esimesed külvid (kultuuri nimetus ja aeg) _____

Istutustööde algus metskonnas ja pargis _____

Kartulipanek _____

Kurkide külv, tomatite istutamine _____

Karjatamise algus majandites _____

Põllukultuuride koristamise algus _____

Taliviljade külv _____

Heinatöö algus: luhtadel _____

kuivadel niitudel _____

põllul _____

Sügiskünni algus ja massiline künd _____

Kartulivõtmine _____

Loomade laudaperioodi algus _____

KÖRRELISED POLLUL

Vaatlused	Külviag	Tõusmete ilmumine	Võrsumine	Kõrsumine	Pealoomine	Oitsemine		Valmimine			Täiendavad andmed (vaadeldav teravilja sort, arengu erinähtusi jne.)	
						Algus	Massi- line	Pilm- küpsumine	Vaha- küpsumine	Täis- küpsumine		
Liigid												
Rukis . . .												
Suviniisu . . .												
Oder . . .												
Kaer . . .												

KALADE KUDEMINE

Liik	Millal nägin esimest kala	Kudemise algus	Kudemise lõpp	Vaatluskoht
Haug				
Ahven				
Särg				
_____				
_____				

SUVISEID NÄHTUSI LINDUDE ELUS

Linnuliik	Kuupäev	Vaatluskoht
Kuldnokapoegade väljalend pesast		
Suitsupääsukese esimese kurna poegade väljalend pesast		
Suitsupääsukese viimase kurna poegade väljalend pesast		
Käo viimane kukkumine		
Valge-toonekure poegade väljalend pesast		
_____		
_____		
_____		

TALIKÜLALISTE SAABUMINE JA LAHKUMINE

Linnuliik	Saabumine			Lahkumine		
	Kuu-päev	Lindude arv	Vaatlus-koht	Lindude arv	Kuu-päev	Vaatlus-koht
Siidisaba						
Vesipapp						

TAIMEDE ÖITSEMISE ALGUS

Öitsemise algusaeg märgitakse siis, kui vaatluskohas öitseb umbes 10% taimedest. Kui öitseb juba 50%, on tegemist täisöitsenguga. Niisiis, kõige esimese puhkenud õie põhjal ei saa veel kuulutada mingi taimeliigi öitsemine antud kohas alanuks.

Taimede paremaks äratundmiseks iseloomustame mõnda. Härjasilm on paljudele võõras nime järgi, sest enamik nimetab teda karikakraks. Õied on neil tõepoolest sarnased, lehed aga erinevad tugevasti. Härjasilma tipust laienev leht ei ole kunagi lõhestunud (karikakral aga on), vaid ainult täkilise servaga.

Kõik ei tunne arvatavasti valget mesikat. Seda väärtuslikku meetaime kasvatatakse põllukultuurina neis rajoonides, kus pinnases on rohkem lupja. Seetõttu on ta Põhja- ja Lääne-Eestis rohkem levinud. Tema valged liblikõied levitavad öitseaial meeldivat aroomi.

Põdrakanep kasvab tavaliselt raiestikel või tuleasemetel. Ta on kuni 1 m kõrgune, pikkade pajulehtede taoliste lehtede ja roosakaslilla kobarõisikuga taim

Härjasilm.

Põdrakanep.

Valge mesikas

TAIMEDE OITSEMISE ALGUS

Taim	Kuupäev	Vaatluskoht
Paiseleht		
Sinilill		
Võsaülane		
Varsakabi		
Maikelluke		
Pääsusilm		
Kullerkupp		
Metsmaasikas		
Võilill		
Härjasilm		
Punane ristik		
Valge mesikas		
Rukkilill		
Põdrakanep		
Kanarbik		

MUUTUSED ELUTA LOODUSES

Elusa ja eluta looduse areng on tihedasti omavahel seotud, millest tingituna ongi vaja kirja panna muutusi, mida kõikjal enda ümber märkame läheneva kevade või sügise saabumisega. Linnaõpilased võivad jätta märkimata «põllud on lumest vabad». Kui ei ole läheduses mingit veekogu, võib julgesti täitmata jätta lahtrid «jääminek jõgedel», «veekogude vabanemine jääst» jne. Mida ei ole võimalik vaadelda, seda ei maksa ka juurde mõelda ega teiste jutu põhjal kirja panna.

Et saada lõplikku ja õiget vastust, millal tõepoolest oli näiteks maapinna jääv külmumine, püsiva lumikatte algus, viimane kevadine öökülm jne., tuleb vaatluste käigus teha pidevalt märkmeid ja alles siis lõplik vastus sisse kanda.

MUUTUSED ELUTA LOODUSES

Esimised lumevabad laigud maapinnal _____

Viimased lumelaigud varjatud paikades _____

Põllud on lumest vabad _____

Viimane kandev jää (taliteede lõpp veekogudel) _____

Jääminek jõgedel _____

Veekogude vabanemine jääst _____

Esimene äike _____

Suurvee maksimaalne seis _____

Viimane kevadine öökülm _____

Esimene sügisene öökülm _____

Esimene maapinna külmumine _____

Esimene lumesadu _____

Esimene jää tiikidel, ojadel jm. _____

Maapinna jääv külmumine _____

Püsiva lumekatte algus _____

Kandva jää algus veekogudel _____

MITMESUGUSED TAHELEPANEKUD

Kõigile valmistab kevadel suurt rõõmu loomade elutegevuse jälgimine. Üks esimesi tavaliselt on liblikas, kas koerliblikas (kirju) või lapsuliblikas (kollane). Nemad talvituvad valmikuna ja selletõttu võibki neid varakevadel kohata varjulistes päikesepaistelistes kohtades.

Miks on nõutud just rohukonna esimene krooksumine ja sääskede esimene piste, mitte aga esimese rohukonna või sääse nägemine. Mõeldud on siin tabada nende loomade aktiivse elutegevuse algust. Kuid ära jäta üles märkimata ka esimeste isendite nägemist.

Esimesed värsked mutimulla hunnikud — mitte ära segada lume alt välja sulanud vanade mutimulla hunnikutega ja hiirte käikude mullaga. Uuri neid lähemalt!

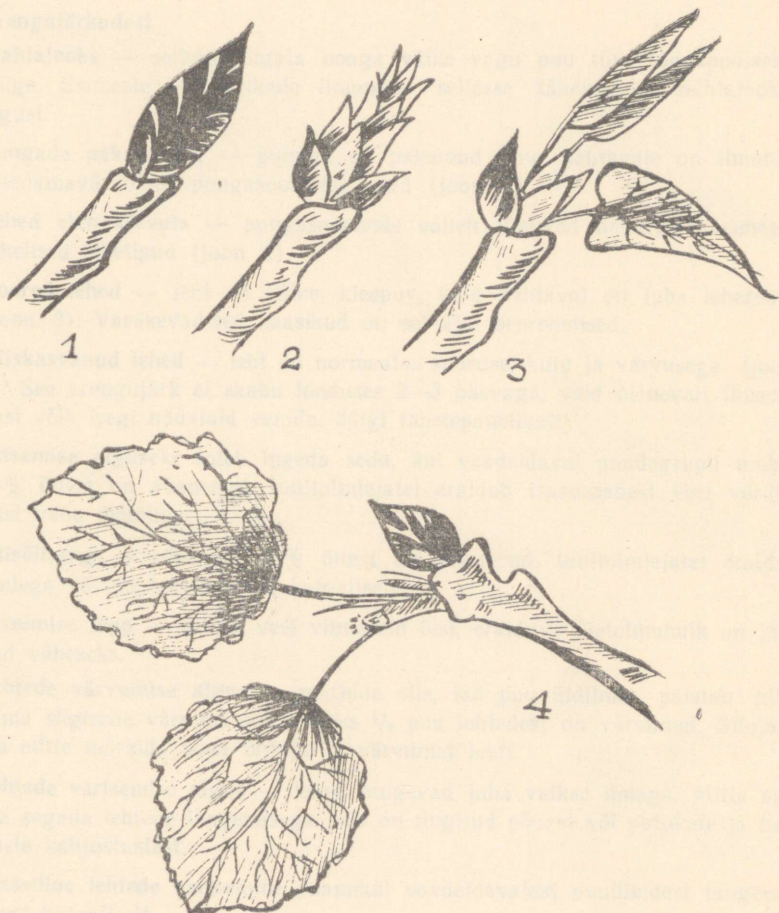
Vihmaussi peamiseks toitumisallikaks on taimejäänustest rikas muld. Lastes mulda läbi soole eritab uss selle siis maapinnale iseloomulike ekskrementihunnikukestena — mullamügarikena.

Hariliku maipõrnika lendluse algus — mitte ära vahetada maipõrnikat (helepruun) kuldpõrnikaga (läikivroheline). Maipõrnikad lendavad hämarikus.

Härmaalõngade ilmumine — need on südasuvel õhus lendlevad ämbli-kuniidid, mille küljes noored loomad hõljuvad uutesse elupaikadesse.

MITMESUGUSED TAHELEPANEKUD

Liik	Millal?	Kus?	Vaatluskoha kirjeldus
Esimene liblikas			
Mesilaste esimene väljalend			
Metsakuklase aktiivse elutegevuse algus			
Rohukonna esimene krooksumine			
Esimene sisalik			
Sääskede esimene piste			
Esimesed värsked mutimullahunnikud			
Viinaussid on tekitanud maapinnale mullamügarikke			
Hõriliku maipõrnika lendluse algus			
Härnalõngade ilmumine			

1 — pungad pakatunud, 2 — lehed «hiirekõrvul», 3 — noored lehed,
5 — täiskasvanud lehed.

PUUD JA PÕÖSAD

Arengujärkudest

Mahlajooks — selleks lõigata noaga väike vagu puu tüve lõunapoolsesse külge. Esimeste mahlatilkade ilmumine sellesse tähendabki mahlajooksu algust.

Pungade pakatumine — pungad on paisunud ning nähtavale on ilmunud heledamavärvilised pungasoomuste osad (joon. 1).

Lehed «hiirekõrvul» — pungasoomuste vahelt ilmuvad nähtavale esimesed rohelised lehetipud (joon. 2).

Noored lehed — leht on väike, kleepuv, kuid nähtaval on juba leheroots. (joon. 3). Varakevadised kaasikud on sel ajal õrnrohelist.

Täiskasvanud lehed — leht on normaalse suuruse, kuju ja värvusega. (joon. 4). See arengujärk ei saabu looduses 2—3 päevaga, vaid olenevalt ilmastikust võib isegi nädalaid venida. Jälgi tähelepanelikult!

Õitsemise alguseks tuleb lugeda seda, kui vaadeldaval puudegrupil umbes 10% õitest on avanenud, tuultolmlejatel eraldub isasurbadest veel võrdlemisi vähe õietolmu.

Täisõitseng — vähemalt 50% õitest on avanenud, tuultolmlejatel eraldub tuulega või puutel õietolmu hulgaliselt.

Õitsemise lõpp — esineb veel viimaseid õisi, eralduva õietolmuhulk on jäänud väheseks.

Lehtede värvumise algus — märkida siis, kui puu üldilmes paistab juba silma sügisene värvimuutus, umbes 1/4 puu lehtedest on värvunud. Siinjuures mitte märkida põua tagajärjel värvunud lehti.

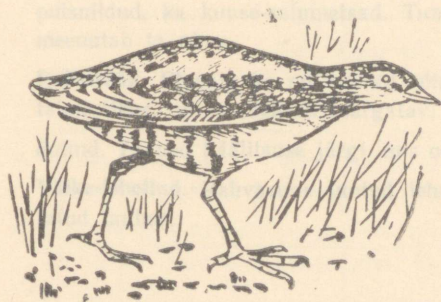
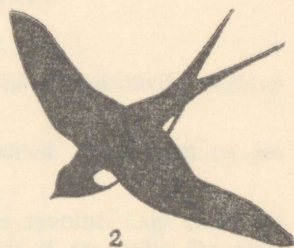
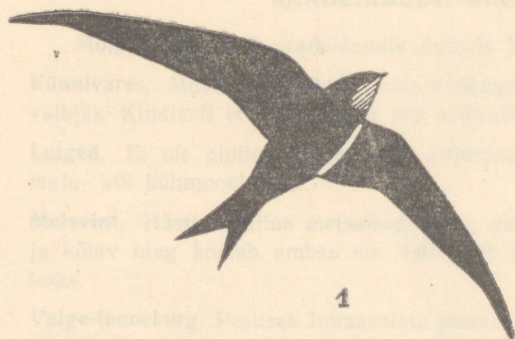
Lehtede varisemise algus — lehed langevad juba vaikse ilmaga. Mitte aga ära segada lehtede langemisega, mis on tingitud põuast või putukate ja haiguste kahjustustest.

Massiline lehtede varisemine enamikul vaadeldavatest puuliikidest langevad lehed hulgaliselt.

Lehtede varisemise lõpp — puud on raagus.

PUUD JA PÕÕSAD

Vaatlused	Pungade pakatumine		Mahla jaoks	Lehed hiire- kõrvul	Noored lehed	Täiskasva- nud lehed	Oitsemine (tolimline)			Villade varisemise algus	Lehtede värvmise algus	Lehtede varisemine			Kasvukohta kirjeldus
	2	1					Algus	Täis- oitseng	Lopp			Algus	Massi- line	Lopp	
Liigid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Arukask															
Vaher															
Toomingas			●												
Sarapuu			●												
Hariilik lepp			●												
Haab			●												
Sirel			●												
Ounapuu			●												
Karusmari			●												
Punane sõstar			●												
Must sõstar			●												
Pärn			●												
Tamm			●												

Rukkirääk

1 — piirpääsuke; 2 — suitsupääsuke; 3 — kaldapääsuke; 4 — räästapääsuke.

RÄNDLINDUDE SAABUMINE

Mõnda selgitavat vaadeldavate lindude kohta:

Künnivares. Must, sinivioletse metalliläikega sulestik. Nokatüviku ümbrus valkjas. Kindlasti ei vaheta teda ära hallvaresega.

Luiged. Ei ole oluline, millist liiki esimesena kohtad, tõenäoliselt on see laulu- või kümnokk-luik.

Metsvint. Hästi tavaline metsalind, kirju, varblase suurune. Laul on lühem ja kõlav ning kostab umbes nii: «siit, siit metsast ei saa mitte üks piiru tikk».

Valge-toonekurg. Pesitseb inimasulate juures inimeste poolt üles seatud pesalustel. Tumm lind, kes vaid klaperdab nokaga. Rohkem levinud Lõuna-Eestis.

Peoleo. Rahva hulgas tuntud vihmakassi nime all. Elupaigaks lehtmetsad ja puisniidud, ka kuuse-salumetsad. Tunned ära meeldiva vilistuse järgi, mis meenutab ta nime.

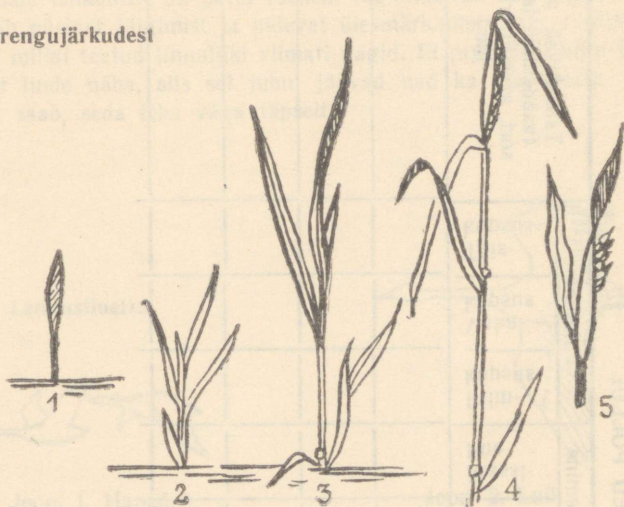
Rukkirääk. Elupaigaks on niisked niidud ja viljapõllud. Tegutsedes tihedas taimestikis, on ta raskesti märgatav. Rohust lennab üles harva. Peamiselt öölinde. Tunned häälsuse järgi, mis on kare «rräärp-rräärp».

Väike-lehelind. Rahvasuus tuntud lehmälüpsja-linnuke (silk-solk), mis tuletatud laulust.

Linnuliik	Kuu- päev	Lindude hulk	Vaatluskoht ja lindude tegevus
Künnivares			
Kuldnokk			
Põldlooke			
Luik			
Kiivitaja			
Metsvint			
Linavästrik			
Sookurg			
Valge-toonekurg			
Kägu			
Suitsupääsuke			
Räästapääsuke			
Oõbik			
Peoleo (vihmakass)			
Rukkirääk			
Väike-lehelind (silk-solk)			

KÖRRELISED POLLUL

Arengujärgkudest

Tõusmete ilmumine. Ilmub nähtavale esimene, tipus vaevu lahtikeerdunud roheline labaga leheke (joon. 1).

Võrsumine. Vähemalt kolme lehte omavate taimede lehekaenlast on ilmunud võrselehed. Staadium märgitakse, kui need on juba vähemalt 1 cm pikad (joon. 2).

Kõrsumine. Lehtede vahel on kujunenud esimene kõrresõlm. On tunda kasvualustavat kõrt (joon. 3).

Pealoomine. Ülemise lehe kaenlast ilmub nähtavale vähemalt pool pead (joon. 4 — nisu, 5 — kaer).

Õitsemine. Massilise õitsemise tunnuseks on põllu kohal hõljuv vabanenud tolmupilv.

Piimküpsus. Seeme roheline ja piimjas.

Vahaküpsus. Seeme kollane, sõrmedega painutatav. Enamik kõrrelehti on kuivanud.

Täisküpsus. Seemned on kõvad, raputamisel pudenevad.

KÖRRELISE PÖLLUL

Vaatlused	Külviaeg	Tousete ilmumine	Võrsumine	Kõrsumine	Pealoomine	Õitsemine		Valimine			Täiendavad andmed (vaadeldav teravilja sort, arengu erinähtusi jne.)	
						Algu	Massi- line	Pilm- küpsum	Vaha- küpsum	Täis- küpsum		
Liigid												
Rukis												
Suviniisu												
Oder												
Kaer												

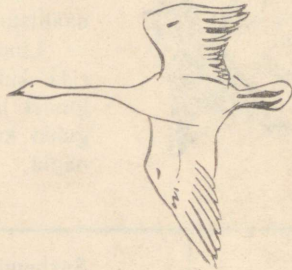
LINDUDE LAHKUMINE

Lindude lahkumist on palju raskem registreerida kui nende saabumist. See nõuab püsivat jälgimist ja pidevat ülesmärkimist, kuni viimati selgubki kuupäev, millal teatud linnuliiki viimati nägid. Ei pruugi ju alati kõiki tabelis antud linde näha, siis sel juhul jäävad nad ka märkimata. Mida aga vaadelda saab, seda teha väga täpselt.

Lennusiluetid:

Joon. 1. Haned.

Joon. 2. Luik.

Linnuliik	Kuupäev	Lindude hulk	Vaatluskoht
Valge-toonekurg			
Suitsupääsuke			
Linavästri			
Sookurg			
Luik			
Kuldnohk			
Künnivares			
Haned			

TALIKÜLALISTE SAABUMINE JA LAHKUMINE

Talikulalisteks on meil linnud, kelle pesitsusalad on meist põhja pool ja kes saavad ainult talveks. Siia kuuluvad näit. siidisaba, vesipapp, urvalind, lumekakk jt. Eriti huvitatud on linnuteadlased vesipapi vaatlustest. Seda üleni mustpruuni, valge kurgualuse ja rinnaga rästasuurst lindu kohatab alati kiirevoolulistel, mittejäätuvatel jõelõikudel.

Siidisaba (joonisel). Esinevad alati hulgakesi koos. Lind on kuldnoke suurune, peas tutt ja tema hääliitsus sarnaneb tilinaga.

Lindude lahkumist on palju raskem registreerida kui nende saabumist. See nõuab püsivat jälgimist ja pidevat ülesmärkimist, kuni viimati selgubki kuupäev, millal teatud linnuliiki viimati nägid.

Linnuliik	Saabumine			Lahkumine		
	Kuupäev	Lindude arv	Vaatluskoht	Lindude arv	Kuupäev	Vaatluskoht
Siidisaba						
Vesipapp						

ЦЕНТРАЛЬНАЯ СТАНЦИЯ ЮНЫХ НАТУРАЛИСТОВ
ЭСТОНСКОЙ ССР

НАБЛЮДАЕМ ПРИРОДУ

Составитель Ёйге Айно Хуговна

На эстонском языке.

Ladumisele antud 11. 03. 70. Trükkimisele antud 26. 03. 70. Tell. nr. 308.
Trükipoognaid 2,0. Tiraaž 10 000 eks. Trükipaber 60x90. 1/16. MB-00930.

Tallinna trükikoda nr. 2, Endla tn. 15

Tasuta

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00886176 9